

**Sprawozdanie z działalności
Instytutu Kultur Śródziemnomorskich i Orientalnych PAN
w 2015 r.**

Działalność Instytutu w roku 2015 była finansowana z dotacji na działalność statutową w wysokości 1.252.530,00 zł wynikającej z algorytmu określonego Rozporządzeniem Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego, co stanowiło znaczne zmniejszenie (o ponad 37 %) nakładów na utrzymanie potencjału badawczego placówki w stosunku do roku 2014. Tak istotna redukcja wynika ze zmniejszenia składu osobowego kadry naukowej wyrażonej liczbą N i jednoczesnego wprowadzenia w życie mechanizmu uzależniającego wysokość dotacji na utrzymanie potencjału od wyników ewaluacji placówek. W czasie ewaluacji przeprowadzonej w roku 2013, Instytut otrzymał kategorię „B”. Podjęto bezskuteczną próbę przekonania Ministerstwa, że okoliczności jego powstania w roku 2010, a następnie funkcjonowania (w tym straty kadrowe) spełniają kryteria okoliczności nadzwyczajnych, które pozwalają Ministrowi na dofinansowanie działalności statutowej placówki ponad dotację wynikającą z algorytmu.

W ramach funduszy celowych otrzymano następujące kwoty: na utrzymanie i rozbudowę bazy danych www.hatszepsut.pl sumę 39.000 zł, oraz jako dotację na prowadzenie badań naukowych lub prac rozwojowych oraz zadań z nimi związanych służących rozwojowi młodych naukowców kwotę 16.930 zł. Wykorzystano ponadto sumę 3.860 zł o tym samym przeznaczeniu pozostałą z 2014.

W 2015 roku kontynuowano i zakończono badania prowadzone w ramach grantów rozpoczętych w latach poprzednich: projektu mgr Jadwigi Iwaszczuk, projektu badawczego dr M. Burdajewicza oraz grantu mgr Dawida Wieczorka.

Kontynuowano także realizację dziewięciu projektów, kierowanych przez następujących badaczy: dr Malwinę Bakalarską, mgr Anetę Cedro, mgr Michała Lipę, dr. Mariusza Kraśniewskiego, mgr Małgorzatę Radomską, dr hab., prof. APN Krzysztofa Trzcńskiego, prof. dr hab. Jerzego Zdanowskiego, dr Anastasię Stupko - Lubczyńską i prof. dr hab. Karola Myśliwca. Projekty te, z wyjątkiem dwu ostatnich, zostaną zakończone w roku 2016. Koszty ogólne realizacji grantów łącznie w 2015 r. wyniosły 430.520,03 zł.

Instytut bardzo aktywnie poszukuje możliwości sfinansowania badań i działań upowszechniających naukę. Złożono wniosek o restrukturyzację jednostki, w którym ubiegamy się o utworzenie czterech nowych zespołów (Centrów i Ośrodków) badawczych, o dofinansowanie przez Ministerstwo działalności upowszechniającej naukę w zakresie organizacji dwu konferencji międzynarodowych i przygotowanie angielskojęzycznych wersji 5 monografii, przyznanie środków finansowych na zapewnienie dostępu do informacji naukowej. W ramach Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki trzy czasopisma wydawane przez Instytut ubiegają się o dofinansowanie; w tym samym programie ubiegamy się o wspólny grant we współpracy z Instytutem Filozofii i Socjologii PAN.

Pracownicy Instytutu oraz młodzi naukowcy ubiegający się o zatrudnienie w Instytucie złożyli szereg nowych wniosków o dofinansowanie projektów badawczych do Narodowego Centrum Nauki (9): (mgr. Jadwiga Iwaszczuk, mgr. Katarzyna Kapiec, dr Mariusz Drzewiecki, dr Sylwia Krukowska x 2, dr Aleksandra Hallmann-Mikołajczak, mgr Sabina

Brakoniecka, dr Teodozja Rzeuska, dr Magdalena Woźniak), do Fundacji Nauki Polskiej w programie Start (2): (dr Olga Barbasiewicz, mgr. Sabina Brakoniecka). Kolejny wniosek został skierowany do Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego celem uzyskania dofinansowania działań upowszechniających kulturę, 3 wnioski złożono w Ministerstwie Nauki w ramach programu Iuventus Plus (mgr. Sabina Brakoniecka, dr Olga Barbasiewicz, dr Nicolas Levi), a w ramach Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki ponadto złożono wniosek o dofinansowanie wersji anglojęzycznej opracowania dotyczącego Aleksandrii. Do chwili obecnej uzyskano 3 odpowiedzi odmowne, które dotyczą wcześniej złożonych wniosków, z tego dwie z powodów formalnych. Jeden z odrzuconych wniosków został ponowiony po przeprowadzeniu korekt (dr Sylwia Krukowska).

Polska Akademia Nauk dofinansowała działalność Instytutu w dwu zakresach: 7021,34 zł przeznaczono na dofinansowanie konferencji organizowanych przez Instytut, zaś kwotę 8074 zł refinansowano koszty podróży dla pracowników udających się za granicę w ramach wymiany bezdewizowej na podstawie umów PAN z Akademiami innych krajów.

Podstawowymi składowymi działalności Instytutu Kultur Śródziemnomorskich i Orientalnych PAN są badania nad cywilizacjami starożytnymi i nowożytnymi wyrastającymi z tradycji kulturowych i religijnych poprzedzających europejskie lub odmiennych od nich. Od lat 60. ubiegłego wieku polskie badania archeologiczne w Egipcie, Sudanie, Syrii, Izraelu i na Cyprze, współorganizował Zakład Archeologii Śródziemnomorskiej PAN, którego dorobek oraz metodologię rozwija Instytut. Druga placówka, Zakład Krajów Pozaeuropejskich PAN przekazała Instytutowi tradycję i doświadczenia w zakresie studiów językoznawczych, religioznawczych i kulturoznawczych oraz badań w zakresie socjologii rozwoju współczesnych społeczeństw krajów Azji i Afryki. Interdyscyplinarny charakter badań placówki znajduje odzwierciedlenie w tym, że pracownicy Instytutu reprezentują różnorodne dyscypliny naukowe – archeologię, historię, nauki o sztuce, religioznawstwo, językoznawstwo, kulturoznawstwo i socjologię. Przestrzennie przedmiot studiów obejmuje basen Morza Śródziemnego i szeroko rozumiany Orient, a w ujęciu problemowym – dziedzictwo kultury śródziemnomorskiej jako wspólne dobro o szczególnym znaczeniu dla zjednoczonej Europy. Studia w ujęciu problemowym obejmują również badania kultur Azji i Afryki od czasów starożytnych do współczesności, w których szczególny charakter mają studia nad historycznym i współczesnym islamem koncentrujące się na zagadnieniach nowych ruchów politycznych i religijnych oraz na procesach globalizacji w aspekcie dialogu i konfrontacji międzykulturowej. Prace nad tymi zagadnieniami prowadzi powołane do życia dzięki dofinansowaniu restrukturyzacji w roku 2012 Centrum Badań Bliskowschodnich. Niestety, w roku 2014 zmarło dwoje wybitnych uczonych związanych z drugim powołanym wtedy Centrum Badań nad Konfucjanizmem Współczesnym, co skutkowało znacznym ograniczeniem działalności tego Centrum w roku 2015.

1. Działalność naukowa Instytutu

Pięć zakładów badawczych Instytutu, tj. Zakłady Egiptologii, Klasycznych Kultur Śródziemnomorskich, Kultur Azji, Kultur Afryki oraz Cywilizacji Islamu kontynuowało działalność naukową. Wskutek niezgodności uchwały Rady Naukowej o wprowadzeniu zmian do statutu Instytutu z przewidzianym prawnie trybem dokonywania zmian, nadal

obowiązuje statut zatwierdzony w roku 2011. Tym samym schemat organizacyjny nie mógł być dostosowany do sytuacji powstałej w wyniku śmierci prof. Romana Sławińskiego i prof. Karin Tomali. Dopiero zatwierdzenie nowego statutu ustanowi nową strukturę Instytutu. Działalność naukowa polegająca na realizacji zadań badawczych nie ucierpiała w sposób znaczący wskutek tych organizacyjnych trudności.

Plan działalności Instytutu na rok 2015 Rada Naukowa zatwierdziła w dniu 6 czerwca 2014 r., zaś wniosek o przyznanie środków na działalność statutową złożono we wrześniu 2014 r. Ten ostatni zawiera bardziej szczegółowy opis zadań, przedstawiający zarówno cel badań jak i planowane efekty naukowe i praktyczne. Nie wskazuje również osób je realizujących, ale określa grupy zadań definiowane jako tematy wiodące w planie zaakceptowanym przez Radę jako właściwe zadania upraszczając przy tym nieco ich strukturę. Niniejsze sprawozdanie będzie odnosiło się do zadań w znaczeniu nadanym im w Planie przyjętym przez Radę Naukową.

Zakład Egiptologii planował realizację trzech tematów wiodących, w których wyodrębniono 24 zadania, z których większość - 18, to zadania kontynuowane. Niemal wszystkie te zadania zostały wykonane, wyjątkiem była wynikająca z przyczyn losowych niemożność realizacji w Egipcie pracy dr hab., prof. PAN Ewy Laskowskiej *Studia nad nowo odkrywanymi fragmentami ptolemejskich i rzymskich świątyń Elefantyny oraz zasobami lapidariów z minionych sezonów*. W ramach grantu Harmonia dr Teodozja Rzeuska przygotowała do druku monografię poświęconą przeglądowi ceramiki z Asjut. Szczególnie istotne w tej pracy jest obalenie przekonania, nadal silnie obecnego w literaturze fachowej, że Asjut, stolica 13 nomu górnoegipskiego, było ważnym ośrodkiem kulturowym i politycznym wyłącznie w czasach I Okresu Przejściowego i Średniego Państwa. Analiza ceramiki z stanowiska Gebel Asyut al-gharbi, pozwoliła ustalić, że nekropola, a tym samym także miasto Asjut, rozwijało się nieprzerwanie, co najmniej od okresu Nagada II (IV tys. p.n.e.) aż po okres późnego antyku/wczesnego średniowiecza (VII w. n.e.), gdy Egipt był już pełnoprawnym członkiem arabskiej ummah. Co więcej, bogactwo i różnorodność typologiczna ceramiki, zwłaszcza okresów Starego Państwa, ptolemejskiego i rzymsko-bizantyńskiego, dobitnie świadczy, że Asyut było także ważnym ośrodkiem gospodarczym.

Prof. dr hab. Karol Myśliwiec ukończył opracowanie monograficzne „W cieniu Dżesera – badania polskich archeologów w Sakkarze” zakwalifikowane do druku w serii „Monografie Fundacji na Rzecz Nauki Polskiej”. Praca ta stanowi bogato ilustrowane podsumowanie wieloletniej działalności misji. Dr Anastasiia Stupko-Lubczyńska wygłosiła referat w czasie Tempeltagung w ramach swojego projektu, mgr Jadwiga Iwaszczuk przedstawiła wyniki prac nad świątynią Totmesa I w trakcie XI Międzynarodowego Kongresu Egiptologicznego i Central European Congress of Egyptologists. Artykuł stanowiący realizację planowanych zadań złożyła mgr Małgorzata Radomska.

Poza planem prof. dr hab. Karol Myśliwiec złożył do druku w jubileuszowym tomie poświęconym prof. L. Török'owi artykuł omawiający terakoty z Tell Atrib. Zatrudniona w trakcie roku 2015 i nie przewidziana w planie dr Aleksandra Hallmann-Mikołajczak złożyła do druku cztery publikacje, w tym artykuł do „Journal of Egyptian Archaeology”, jedna z nich to publikacja drukiem referatu wygłoszonego na międzynarodowej konferencji Centrum Doskonałości „Religia i Polityka” Uniwersytetu w Münster.

W zakresie grupy tematycznej „Kultura grecko-rzymska jako czynnik spajający imperia starożytne i kształtujący tożsamość europejską” planowano realizację trzech tematów wiodących, w których wyodrębniono 20 zadań, z których większość - 13, to zadania kontynuowane. Wiele z tych zadań zostało wykonanych; wyjątkiem było zaniechanie opracowania zabytków rzeźby z polskich wykopalisk w Aleksandrii będące konsekwencją wypadku, któremu uległ autor. Część zadań realizowanych przez mgr Rozalii Tybulewicz pozostała również nie wykonana z powodu rozwiązania stosunku pracy z autorką. Forma realizacji części zadań prof. Tkaczow nie jest także zgodna z planem. Do osiągnięć Zakładu Klasycznych Kultur Śródziemnomorskich zaliczyć należy opracowania szklanych znalezisk z Hippos i Beit Ras, a także opracowanie przekształceń świątyń pogańskich w kościoły na przykładzie Hippos autorstwa dr Mariusza Burdajewicza. Referat dotyczący emisji srebrnych monet przez Klaudiusza w Aleksandrii egipskiej autorstwa dr hab., prof. PAN Barbary Lichockiej jest innym ważnym wynikiem badań tego zespołu.

Niewątpliwie najbardziej spektakularnym osiągnięciem naukowym ale i kulturalnym w zakresie działania Zakładu Klasycznych Kultur Śródziemnomorskich jest przygotowanie wystawy prezentującej osiągnięcia Polskiej Misji Wykopaliskowej w Kato Pafos w ciągu jej 50 lat działalności. Wystawa “Nea Paphos: 50 years of Polish excavations in Cyprus (1965-2015)”, Muzeum Cypryjskie, 25 maja-30 listopada 2015, została zorganizowana wspólnie przez: Departament Starożytności Cypru, Centrum Archeologii Śródziemnomorskiej UW, nasz Instytut oraz Instytut Archeologii UJ. Scenariusz wystawy oraz opracowanie naukowe wybranych zabytków zostało przygotowane przez pracowników naszego Instytutu, dr Henryka Meyza oraz dr hab., prof. PAN Barbarę Lichocką. To wydarzenie kulturalne ma istotne znaczenie w promocji Polski na Cyprze, a pośrednio, ze względu na usytuowanie w najbardziej uczęszczanym muzeum Cypru, poprzez licznych turystów odwiedzających ten kraj, na całym świecie. Ranga tej wystawy znalazła odzwierciedlenie w udziale członków rządu obu krajów w jej otwarciu. Jest to pierwsza monograficzna wystawa prezentująca dokonania polskiej misji w Kato Pafos (Maloutena), na której jest eksponowanych ok. 250 zabytków (w tym 6 pochodzących z wykopalisk misji UJ – Paphos Agora Project). Stanowiła ona jednocześnie podstawę do przedstawienia po raz pierwszy w centralnym muzeum Cypru miasta, które w okresie hellenistycznym i części okresu rzymskiego było stolicą Cypru. Wystawa została otwarta przez Ministra Spraw Zagranicznych Cypru – I. Kasoulidesa i zastępcę Ministra Spraw Zagranicznych RP – H. Mościcką-Dendys. Wystawa odniosła sukces i jej ekspozycja została przedłużona do marca 2016. Będzie ona, po dostosowaniu do lokalnych warunków, przeniesiona do Muzeum Archeologicznego Dystryktu Pafos, gdzie stanowić będzie część ekspozycji stałej, organizowanej na nowo z okazji wybrania Pafos na stolicę kulturalną Europy na rok 2017.

W zakresie grupy tematycznej „Ciągłość i zmiana kulturowa w Azji w ujęciu historycznym” planowano realizację dwu tematów wiodących, w których wyodrębniono 11 zadań. Większość zadań - 7, to zadania nowe. W zakresie 2 zadań realizację wstrzymała śmierć autorów. Współautor innego, prof. Zdanowski, ukończył przewidziany planem artykuł. Mimo strat personalnych, Centrum Badań nad Konfucjanizmem Współczesnym kontynuowało w ograniczonym składzie działalność. Dr Nicolas Levi złożył do druku artykuł do czasopisma „Społeczeństwo i polityka”, ukazał się także rozdział w wydanej z datą 2014 r. monografii *Socio-economic relations between Europe and Asia in the 21st century*. Autor

stwierdził w nim, że Korea Południowa będąc krajem o ciągłości tradycji historycznej i mało zmieniającym się społecznie, stanęła przed problemem porzucenia doktryny konfucjańskiej jako głównego światopoglądu w systemie gospodarczym. Potwierdzona została teza, że konfucjanizm wpływa na zarządzanie firm południowokoreańskich w większym stopniu niż tzw. wartości zachodnie. Wyniki badań zostały przedstawione w prezentacjach autora w trakcie konferencji naukowej: „The Search for Reconciliation: Korean-Japanese and German-Polish Relations since World War II” (IKŚiO PAN 27 października 2015 r.), w ramach seminarium orientalistycznego IKŚiO oraz wykorzystane ramach szkoleń dla Straży Granicznej.

Dr Olga Barbasiewicz podjęła zagadnienie zmian społecznych w odniesieniu do wartości konfucjańskich na przykładzie modernizacji tradycyjnych ról społecznych kobiet w Japonii.

Poza planem przygotowano artykuł *La minorité chinoise de Paris* do “Acta Asiatica Varsoviensia”, oraz *Kim Jong Il: a film director who ran a country* do “Journal of Modern Science”. Ponadto, ukazał się rozdział dotyczący związków Korei z terroryzmem. Kontynuowano prace nad wpływem edukacji historycznej na pamięć, w szczególności w odniesieniu do stosunków amerykańsko-japońskich, koreańsko-japońskich a także roli japońskich dyplomatów w ratowaniu ofiar Holokaustu.

Drugim zakresem działalności Zakładu Kultur Azji jest archeologia Azji Zachodniej. Kontynuowano prace nad kulturą popularną i w odniesieniu do kultury elit w epoce brązu na przykładzie popularnych plaketek ołowianych z wyobrażeniami bóstw. W zakresie prac wykopaliskowych dokumentowano wykopaliska na osadzie Bahra w Kuwejcie oraz rejestrowano w ramach badań powierzchniowych stanowiska w dolinie Qumayrah w Omanie. Praca nad instalacjami domowymi w Syrii III tys. p.n.e. znajduje się na etapie kwerendy materiałowej.

Badania grupy tematycznej „Cywilizacja muzułmańska Bliskiego i Środkowego Wschodu w procesie przemian” były realizowane przez Zakład Cywilizacji Islamu wraz z Centrum Badań Bliskowschodnich. Zakład ten podjął pracę nad jednym tematem wiodącym w ramach którego wyodrębniono 11 zadań szczegółowych, z których 8 to zadania nowe. Planowane zadania zostały wykonane z niewielkimi wyjątkami. Zadanie „Recepcja islamu w średniowiecznej Europie” nie zostało ukończono, wykonano tłumaczenie poematu *L'escalade de Mahomet*. Zamiast zadania „Religijne ruchy protestu na przykładzie ruchu salafickiego w Tunezji i Islamskiej Republice Iranu” przygotowano artykuł na temat *Rola czynników ekonomicznych w procesach konsolidacji demokracji na przykładzie porewolucyjnej Tunezji*. Opracowania przygotowane w ramach zadania „Charakter przemian i nowatorstwo islamu w procesie globalizacji” zasługują na szczególną uwagę. Badania skoncentrowały się na Organizacjach Pozarządowych - Non Governmental Organizations /NGO/ oraz konkurencyjne FBO /Faith Based Organizations – Społecznych organizacjach religijnych/, które stanowią trzeci po państwie i neoliberalnej strukturze rynku epoki globalizacji-sektor wyróżniający się formalnym stopniem organizacji, a jako twór nowy na obszarze Południa. Jest on znakomitym przykładem przemian dokonujących się wbrew lub we współdziałaniu z tradycyjnymi wartościami islamu.

Innym aspektem wymuszającym w tym obszarze wprowadzanie nowych rozwiązań społecznych w epoce globalizacji są miejskie środowiska migrantów napływających do miast

w poszukiwaniu pracy, m.in.: na terenie Senegalu i Etiopii, gdzie uwarunkowania i naciski globalizacji wymagają od przybyszów postaw przystosowawczych. Badanie tych grup ułatwia zrozumienie istoty współczesnych form buntu wyznawców islamu na wielu obszarach w epoce globalizacji, w tym również w Europie.

Ważnym osiągnięciem jest przygotowanie monografii *Rentier State, Middle Class and Political transition in Iran*. Teorie państwa rentierskiego i władzy autorytarnej pozwalają zrozumieć powiązanie ekonomii politycznej z mobilnością nowej klasy średniej. Opierając się na badaniach tej mobilności stwierdzono, że silny opór klasy średniej wobec zapędów autorytarnych państwa rentierskiego stanowi ważny hamulec dla wprowadzania dyktatur na Bliskim Wschodzie. Ważne są przy tym obserwacje dotyczące podatności nowej wykształconej klasy średniej na naciski państwa, lepsze zrozumienie przyczyn powodujących rewolucje i bunt na Bliskim Wschodzie oraz zrozumienie powodów załamывania się prób nowej klasy średniej zmierzających do demokratyzacji.

W ramach zadania: Struktura dominacji Zachodu na Bliskim Wschodzie w okresie kolonialnym przygotowano opracowanie omawiające erozję modelu patriarchalnego wskutek usamodzielniania się kobiet. Zbadanie zależności pomiędzy rozwojem gospodarczym a demokratycznym potencjałem klasy średniej w Turcji wykazało, że wprowadzenie w Turcji ideologii neoliberalnej na gruncie społecznym i ekonomicznym zaowocowało częściowym procesem demokratyzacji.

Badania grupy tematycznej „Afrykańska tożsamość kulturowa w procesie historycznym” były realizowane przez Zakład Kultur Afryki. Realizowano trzy tematy wiodące, w ramach których wyodrębniono 11 zadań szczegółowych, z których 7 to zadania kontynuowane. Do planu zadaniowego Zakładu dodano decyzją Rady Naukowej dodatkowy temat w momencie zatrudnienia prof. Krzysztofa Trzcíńskiego, zaś mgr Aneta Cedro, także zatrudniona w 2015 r., wykonywała wyłącznie zadania wynikające z umowy o realizacji projektu badawczego „Od Meroe do chrześcijaństwa, dolina środkowego Nilu w okresie intensywnych przemian społeczno-kulturowych w świetle badań ceramiki z wielokulturowego stanowiska Selib (Sudan)”. Planowane zadania zostały zrealizowane z niewielkimi wyjątkami. Podsumowanie prac w ramach projektu „Hausański rap” uległo przesunięciu (w tym termin zakończenia grantu) ze względu na chorobę autora. Realizując zadania badawcze dr Malwina Bakalarska na jesieni 2015 przeprowadziła badania terenowe w Nigerii i nie ukończyła przed końcem roku ich opracowania w formie artykułu. Dr hab., prof. PAN Żurawski złożył do druku raport z badań w Sudanie w Selib i Banganarti do Polish Archaeology in Mediterranean i przedstawił komunikaty w tej sprawie w trakcie kilku konferencji. Mgr Aneta Cedro opublikowała także artykuł nt. badań w Selib, który ukazał się w tym samym czasopiśmie. Dr hab., prof. PAN Krzysztof Trzcíński realizując zadanie dodane do planu w październiku 2014 r. „Teorie integracyjne organizacji politycznej społeczeństw wieloetnicznych” opublikował artykuły dotyczące pojęć stabilności politycznej państwa i koncepcji systemu centrypetalistycznego. Ponadto wszyscy pracownicy Zakładu przygotowali liczne prace wykraczające poza planowane zadania, wliczając w to działalność nowo przyjętej do pracy mgr Brakonieckiej, która w r. 2015 opublikowała książkę *Ochrona praw mniejszości seksualnych w Afryce Subsaharyjskiej*.

Dr hab. Bogdan Żurawski został laureatem programu MISTRZ 2015 Fundacji na rzecz Nauki Polskiej. Subsedyum profesorskie MISTRZ FNP zostało przyznane przez Fundację na rzecz

Nauki Polskiej za wybitny wkład w kształcenie młodej kadry naukowej oraz badania archeologiczne w dolinie środkowego Nilu. Subsydium jest w części przeznaczone na realizację projektu pt. „Powstanie wczesnośredniowiecznych państw w dolinie środkowego Nilu. Źródła archeologiczne”.

Dr hab., prof. PAN Bogdan Żurawski otrzymał również Nagrodę Naukową Wydziału I Nauk Humanistycznych i Społecznych PAN za dwutomową publikację wykopalisk w chrześcijańskim sanktuarium pielgrzymkowym pod wezwaniem Archaniola Rafała w Banganarti (Sudan). Tom pierwszy (*St Raphael Church I at Banganarti, mid-sixth to mid-eleventh century. An Introduction to the Site and Epoch*) wydany został w roku 2012. Tom drugi (*Kings and pilgrims. St Raphael Church II at Banganarti, mid-eleventh to late fifteenth century*) ukazał się w roku 2014.

2. Działalność wydawnicza Instytutu

W roku 2015 Ministerstwo Nauki dokonało zmian w systemie finansowania wydawnictw naukowych oraz ewaluacji czasopism. W związku z tym redakcje czasopism były zobowiązane dodatkowo wprowadzić do POL-index'u, części Systemu Informacji o Nauce, szczegółowe dane o wydawanych tytułach. W konsekwencji ogłoszono nowe wykazy czasopism wraz z liczbą punktów przyznawanych za publikację w tych czasopismach. Czasopisma „Hemispheres...” i „Acta Asiatica ...” zyskały wyraźnie w nowej punktacji, uzyskując odpowiednio 13 i 11 punktów, z kolei „Etudes et Travaux” uzyskało 11 punktów. Rok 2015 jest także ostatnim, w trakcie którego państwo wspierało wydawanie publikacji naukowych jako część działalności upowszechniającej naukę. Wsparcie odtąd otrzymują tylko zadania związane z publikacją wydawnictw w wersji angielskiej i w wersji cyfrowej. Wydawane przez IKŚiO czasopisma ubiegają się o finansowanie w ramach Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki moduł „Umieędzynarodowienie”. Rok 2015 był drugim rokiem wydawania „Hemispheres ...” jako kwartalnika, w którym poszczególne zeszyty były sprofilowane, co dobrze odpowiadało rotacji na stanowisku redaktora tematycznego/sekretarza redakcji. Tom 28 za 2015 r. rocznika *Acta Asiatica*, którego redaktorem naczelnym był zmarły w 2014 r. prof. Sławiński, został poświęcony Jego pamięci i redagowany był przez prof. Zdanowskiego i dr Nicolasa Levi. Tom ten jest obecnie w druku. Kontynuowano wydawanie rocznika „Études et Travaux”, w 2015 r ukazał się tom 28. W związku ze zmianą systemu finansowania przewidziane jest ukazanie się w r. 2016 dwu tomów – 29, ostatniego tomu finansowanego w ramach Działalności Upowszechniającej Naukę i 30, pierwszego publikowanego głównie w wersji cyfrowej.

3. Działalność biblioteki

Biblioteka Instytutu Kultur Śródziemnomorskich i Orientalnych PAN działa z zachowaniem odrębności dwóch księgozbiorów: archeologicznego i orientalistycznego. Jest ona ważną biblioteką środowiskową dostępną również dla licznych w Warszawie studentów archeologii, orientalistyki oraz innych działów nauk społecznych i humanistycznych. W okresie sprawozdawczym trwały prace nad wprowadzaniem (w tym retrokonwersją) pozycji książkowych obu księgozbiorów do bazy komputerowej w systemie bibliotecznym „Horizon”

(w ramach Warszawskiego Porozumienia Bibliotek Naukowych PAN). W odniesieniu do biblioteki archeologicznej w katalogu cyfrowym jest dostępne 70% zbioru. Powiększanie zasobów biblioteki następowało poprzez zakupy, dary i wymianę. Ogółem uzyskano 407 woluminów druków zwartych, z tego 35 pochodzące z zakupów, 134 z darów oraz 238 z wymiany, a także 105 woluminów czasopism, z tego 13 pochodzących z zakupów, 21 z darów i 71 z wymiany. Szczególnie aktywnie wymiana prowadzona była w zakresie księgozbioru archeologicznego, dla którego uzyskano ogółem 280 woluminów, w tym 42 woluminów czasopism. Kontynuowano prenumeratę 31 tytułów czasopism.

Współpraca Instytutu z zagranicą

W okresie sprawozdawczym Instytut kontynuował współpracę z zagranicą. Za najważniejsze elementy w tej dziedzinie należy uznać uczestnictwo pracowników Instytutu w pracach wykopaliskowych i wyjazdy studyjne w celu kwerend w archiwach i bibliotekach zagranicznych.

Trzej pracownicy Instytutu kierują misjami wykopaliskowymi: prof. dr hab. Karol Myśliwiec w Saqqarze (Egipt), dr hab., prof. PAN Bogdan Żurawski w Selib i Banganarti (Sudan) oraz dr Henrk Meyza w Pafos (Cypr). Misje te działały w ramach współpracy z Centrum Archeologii Śródziemnomorskiej UW. W omawianym okresie badania terenowe prowadzili: prof. dr hab. Karol Myśliwiec, dr hab., prof. PAN Bogdan Żurawski prace wykopaliskowe w Selib oraz wykopaliskowe, rekonstrukcyjne i dokumentacyjne Banganarti. W roku 2015 Misja w Pafos nie prowadziła prac terenowych w związku z przygotowywaną wystawą prezentującą dorobek Misji pt: „Nea Paphos. 50 years of Polish excavations in Cyprus (1965-2015)” w Nikozji, w dn. 18 maja-15 grudnia 2015.

Ponadto kontakty międzynarodowe Instytutu rozwijały się dzięki centralnej wymianie bezdewizowej PAN. Pięciu pracowników Instytutu: prof. dr hab. Myśliwiec, dr hab., prof. PAN Barbara Tkaczow, dr Teodozja Rzeuska, mgr Jadwiga Iwaszczuk, mgr Małgorzata Radomska przebywało w Egipcie (w ramach umowy z Egipską Akademią Nauki i Technologii), a dr Teodozja Rzeuska oraz dr hab., prof. PAN Barbara Lichocka przebywały w Izraelu w ramach wymiany z Izraelską Akademią Nauk Ścisłych i Humanistycznych. Ogółem w 2015 r. w ramach wymiany PAN zrealizowanych zostało 7 wyjazdów zagranicznych pracowników Instytutu. Refundacja kosztów wyjazdów wyniosła 8.0742,06zł.

Oprócz tego, w roku sprawozdawczym, Instytut realizował umowy dwustronne o współpracy naukowej z trzema zagranicznymi partnerami:

kraj	partner	nazwa dokumentu	okres obowiązywania
Republika Federalna Niemiec	Deutsches Archäologisches Institut Abteilung Kairo	Agreement between the Deutsches Archäologisches Institut Abteilung Kairo and the Institute of Mediterranean and Oriental Cultures Polish Academy of Sciences,	16.02.2012 – 15.02.2015 (w trakcie przedłużania)

		Warsaw	
Kanada	Department of Near and Middle Eastern Civilizations, University of Toronto	Academic Exchange Agreement between the Department of Near and Middle Eastern Civilizations, University of Toronto and the Research Centre for Mediterranean Archeology, Polish Academy of Sciences, Warsaw	Umowa automatycznie kontynuowana od momentu zawarcia dn. 07.07.1999r.
Francja	Institute français d'archéologie orientale	Umowa o współpracy międzynarodowej	Zawarta 15.09.2015

Uzyskane rezultaty współpracy:

W ramach stypendium wymiennego PAN możliwa była współpraca i udział w badaniach Niemieckiej Misji Archeologicznej na Elefantynie. Mgr Jadwiga Iwaszczuk prowadziła w Egipcie prace poświęcone badaniom rekonstrukcji świątyni Chnuma na Elefantynie z czasu panowania Totmesa I, Totmesa II oraz Hatszepsut i Totmesa III. Celem prac jest rekonstrukcja i interpretacja pozostałości poszukiwanej od XIX w. świątyni Totmesa I, dekorowanej przez jego córkę, królową Hatszepsut oraz rozpoznanie przejawów kultu króla Totmesa I w Tebach okresu Nowego Państwa, jego wykorzystanie do celów politycznych przez kolejnych władców, w szczególności przez Hatszepsut. W roku 2015 prace koncentrowały się na pracach dokumentacyjnych i analizie fragmentów należących do dziedzińca świątyni oraz na dalszej kwerendzie bibliotecznej. Najważniejszym osiągnięciem było zidentyfikowanie i zrekonstruowanie scen bitewnych. 16 wyodrębnionych fragmentów bloków pozwoliło na rekonstrukcję przedstawień w dwóch kierunkach, ukazujących bitwę oraz paradny powrót z bitwy. Jest to unikalny cykl scen z czasów wczesnej 18 dynastii, jedynie dwie, równie niekompletnie zachowane, reprezentacje scen wojennych, są znane do dzisiaj.

Prace te zaowocowały szeregiem wystąpień:

- wystąpienie: Battle scenes from the temple of Thutmose I in Gurna, konferencja: CECE7 – VIIth European Conference of Egyptologists. Egypt 2015: Perspectives of Research, 3 czerwca 2015;
- wystąpienie: Progress of Work on the Reconstruction of the Temple of Thutmose I, konferencja: International Congress of Egyptologists XI, 27 sierpnia 2015;
- wystąpienie: O świątyni Totmesa I w Gurna, seminarium dr hab. Mirosława Barwika (zaproszenie): Archeologia Egiptu, Instytut Archeologii Uniwersytetu Warszawskiego, 20 października 2015.

oraz niepublikowanym raportem z prac w Misji dla Egipskiej Służby Starożytności: Mummies' Storeroom MMA 828. Preliminary Report 16.11–15.12.2015 wraz z katalogiem bloków z numerami 2701-3200.

W ramach współpracy z Institute français d'archéologie orientale (Kair) powstały dwie

publikacje:

1. *Portrayals of human figures in the decoration program of the chapel of Osiris Wennefer Neb djefau*. [w:] Laurent Coulon, *La chapelle d'Osiris Ounnefer Neb djefau. Un reposoir du « fétiche » abydénien à Karnak*. Publication épigraphique et analyse du programme décoratif, avec un chapitre par Aleksandra Hallmann. Cairo: IFAO. [w druku]
2. *Change or continuation of style: observations on the pelt vestment in Late Period Karnak Cachette sculptures*, [w:] *The Karnak Cachette. New Perspectives on G. Legrain's Discoveries*, red. Laurent Coulon. Cairo: IFAO/SCA. [w druku]

Kolejnym rezultatem współpracy międzynarodowej jest zorganizowanie omówionej powyżej monograficznej wystawy prezentującej wyniki 50 lat badań polskich na Cyprze.

5. Działalność popularyzatorska

Formą uznania dla wkładu badaczy z Instytutu w naukę polską i światową były zaproszenia na wykłady przez placówki naukowe i instytucje państwowe.

Wykłady takie wygłosili: prof. dr hab. Myśliwiec w Instytucie Egypтологии Uniwersytetu Monachijskiego, w Muzeum Egipskim Uniwersytetu w Lipsku, mgr Jadwiga Iwaszczuk na zaproszenie Instytutu Archeologii Uniwersytetu Warszawskiego; dr Stefan Jakobielski w Muzeum Narodowym w Warszawie, w Muzeum Archeologicznym w Poznaniu; dr Mariusz Kraśniewski we Wszechnicy Polskiej Akademii Nauk; dr hab., prof. PAN Trzeciński na Wydziale Nauk Społecznych i Politycznych Uniwersytetu Airlangga, (FISIP Airlangga), Surabaja, Indonezja; na Wydziale Nauk Społecznych i Politycznych Uniwersytetu Indonezyjskiego (Fakultas ISIP) w Dżakarcie, Indonezja; na Wydziale Nauk Społecznych i Politycznych Uniwersytetu Gadjah Mada, (FISIPOL UGM), Yogyakarta, Indonezja.

W ramach działalności popularyzatorskiej pracownicy Instytutu prezentowali własne badania, prowadzili wykłady w ramach Uniwersytetów Trzeciego Wieku, w szkołach. Udzielili wielu wywiadów radiowych, występowali wielokrotnie w programach telewizyjnych, a także współorganizowali liczne wystawy. Opublikowali artykuły upowszechniające ich działalność naukową w czasopismach popularnonaukowych, a ponadto promowali badania w trakcie Targów Książki na Stadionie Narodowym, podczas XIX Festiwalu Nauki (w Domu Zjazdów i Konferencji PAN w Jabłonie oraz w Pałacu Staszica w Warszawie), jak również w Bibliotece Narodowej w Warszawie. Również odczyt prof. Myśliwca w Polskim Instytucie im. Jabłonowskiego w Lipsku (Niemcy) na temat wykopalisk w Sakkarze stanowił popularyzację osiągnięć polskich archeologów.

Prof. Jerzy Zdanowski jako profesor Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza prowadzi zajęcia kursowe. Szereg pracowników prowadziło zajęcia na uczelniach, w których nie są pracownikami etatowymi: dr Malwina Bakalarska występowała z semestralnym autorskim wykładem monograficznym pt. "Czas w społeczeństwie" dla studentów Instytutu Socjologii Uniwersytetu Kardynała Wyszyńskiego w Warszawie oraz semestralnym cyklem wykładów nt. Historii filozofii dla studentów Instytutu Informacji Naukowej i Studiów Bibliotekoznawczych UW. Mgr Sabina Brakoniecka (w ramach praktyk doktoranckich) prowadziła wykład „Konflikty w Afryce” w wymiarze dla studentów Wydziału

Orientalistycznego UW. Mgr Michał Lipa prowadził ćwiczenia i konwersatoria w Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego.

Poza uczelniami, działalność dydaktyczną w ramach Studium podyplomowego „Polityka i Kultura w krajach Azji i Afryki” w IKŚiO PAN prowadzili dr Makalarska Bakalarska z wykładami: *Afrykanie w Azji - kierunki migracji, cele i procesy adaptacyjne*; *Kultura popularna i społeczeństwo południowych terenów Nigerii*; *Wprowadzenie do wiedzy o społeczeństwach Afryki*; *Współczesne malarstwo i rzeźba afrykańska*; dr Mariusz Kraśniewski z wykładem: *Kultura popularna Nigerii Północnej*, mgr S. Brakoniecka z wykładem *Konflikty zbrojne w Afryce Zachodniej. Problem Boko Haram*, oraz mgr Michał Lipa omawiając temat: *Reżimy autorytarne w świecie arabskim po Arabskiej Wiośnie*.

Dr T. Rzeuska prowadziła wykłady w Centrum Kształcenia Liderów im. P. Aruppe w Warszawie.

W ramach szkolenie podoktorskiego w Korean Institute for Korean Unification, Dr Nicolas Levi uczestniczył w warsztatach pt. Korean Unification for Junior International Experts w Seulu; zaprezentował również wystąpienie *The case of the cooperation between Poland and North Korea* w ramach konferencji “International Cooperation for the Korean Unification”.

6. Działalność ekspercka

W minionym roku pracownicy Instytutu recenzowali liczne prace habilitacyjne i doktorskie, a także jedną magisterską. Ponadto, pod ich kierunkiem powstały prace magisterskie i doktorskie.

Pod kierunkiem dr hab., prof. PAN Ewy Laskowskiej-Kusztal, powstała praca doktorska p. A. Hallmann-Mikołajczyk pt. *The Representation of Private Costume in Egyptian Art from the 25th to the 31st Dynasty*, którą recenzował prof. dr hab. Karol Myśliwiec. Był on również promotorem pracy magisterskiej p. P. Sójki pt. *Architektura świątyń, bóstw okresu Średniego Państwa w świetle zachowanych materiałów archeologicznych*.

Dr hab., prof. PAN Ewa Laskowska-Kusztal oceniała rozprawę habilitacyjną dr. S. Rzepki pt. *Who, where and why: the rock graffiti of members of the Deir el-Medina community* oraz pracę magisterską mgr. G. Firsta pt. *Bóstwa polimorficzne w późnoegipskiej religii i magii. Studia nad ikonografią i symboliką*. Dr hab., prof. PAN Barbara Tkaczow recenzowała pracę doktorską mgr M. Paprockiego pt. *Roads in the deserts of Roman Egypt*, z kolei dr hab., prof. PAN Krzysztof Trzcziński był recenzentem pracy doktorskiej mgr J. Mormul pt. *Problem dysfunkcyjności państw luzoafrykańskich*. Prof. dr hab. Jerzy Zdanowski był recenzentem pracy habilitacyjnej dr A. Łukaszewicz pt. *Ewolucja systemów społeczno-ekonomicznych monarchii naftowych Zatoki Perskiej. Studium przypadku państw rentierskich* oraz pracy doktorskiej mgr S. Jaśkowskiego pt. *Historian, Social Critic, Prophet – Ahmad Kasravi and His Struggle*. Oceniał również dorobek naukowy dr hab. J. Knopka (nadanie tytułu profesorskiego).

Z kolei prof. dr hab. Zsolt Kiss przewodniczył komisji habilitacyjnej oceniającej pracę habilitacyjną dr. T. Scholla pt. *Antyczny Bospór. Osadnictwo greckie na północno-wschodnich krańcach oikumene*, a prof. dr hab. Karol Myśliwiec takiej samej komisji oceniającej pracę habilitacyjną dr Dariusza Szeląga *Zaścianek. Tell Ridżim i rejon Eski Mosul w okresie średnio- i nowoasyryjskim*.

Ponadto w ramach działalności eksperckiej w roku 2015 prof. Myśliwiec był autorem recenzji wydawniczej monografii Ernesta Bumann'a, *The Hyksos and Acculturation. Processes of Acculturation of the Asiatic population at Tell el-Daba (Avaris) during the Late Middle Kingdom and the Second Intermediate Period*, na życzenie Austriackiej Akademii Nauk; 6 recenzji artykułów złożonych do druku w „Polish Archeology in the Mediterranean”; 5 recenzji z projektów badawczych Narodowego Centrum Nauki, Kraków; wnioskodawcą przyznania subsydium profesorskiego w programie „Mistrz” (Fundacja na Rzecz Nauki Polskiej) dr hab., prof. PAN Bogdanowi Żurawskiemu; członkiem 4-osobowej Kapituły nagrody Wydziału PAN w dziedzinie archeologii, przyznawanej co dwa lata; wnioskodawcą przyznania tejże nagrody dr hab. Kamilowi Kuraszkiewiczowi; recenzentem kandydatury dr Olgi Białostockiej na stypendystkę South Africa's National Research Foundation, Human Sciences Research Council, na zaproszenie AISA (Africa Institute of South Africa); recenzentem osiągnięć naukowych dr Mohamed'a Ismaila (Egipt/Niemcy) ubiegającego się o stypendium naukowe Fundacji im. Prof. Hansa Goedicke (Austria) na opracowanie materiałów archeologicznych z Abusir.

W czerwcu 2015 r. dr Malwina Bakalarska została nominowana na członka Komitetu Młodych Naukowców przy Komitecie Prognoz PAN. Dr Olga Barbasiewicz została członkiem European Association for Japanese Studies, Międzyinstytutowy Zakład Badań nad Migracją UKSW oraz European Association of Japanese Resource Specialists. Dr Aleksandra Hallmann-Mikołajczyk wykonała ekspercką (anonimową) recenzję artykułu dla „The Journal of Research Center in Egypt”, o zasięgu międzynarodowym oraz raport naukowy z udziału w misji francuskiej.

Dr hab., prof. PAN Ewa Laskowska przygotowała recenzje wydawnicze dla PAM, oraz kierowała przygotowaniem prac doktorskich:

- Mgr Jadwigi Iwaszczuk, *Topografia rytualna Teb w czasach Hatszepsut*;
- Mgr Ewy Józefowicz, *Legitimization of Power by Female Pharaohs*;
- Mgr Katarzyny Kapięć *Południowe pomieszczenie Amona-dekoracja i rytualna funkcja w zespole Górnego Dziedzińca świątyni Hatszepsut w Deir el-Bahari*.

Dr Teodozja Rzeuska przygotowała recenzję wydawniczą dla „Studies in Ancient Art and Civilization” (UJ, Kraków).

Dr hab., prof. PAN Krzysztof Trzcíński przygotował recenzję wydawniczą monografii naukowej opublikowanej przez Krakowską Akademię im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego; recenzje artykułów politologicznych i w zakresie stosunków międzynarodowych oraz nauk o bezpieczeństwie dla periodyków naukowych: „Krakowskie Studia Międzynarodowe” i „Bezpieczeństwo. Teoria i praktyka”; oraz recenzje artykułów do interdyscyplinarnego afrykanistycznego periodyku naukowego „Afryka”. Sprawował opiekę nad doktoratem asystentki zatrudnionej w jednostce (mgr Agata Wójcik) – konsultacje na temat koncepcji i treści, sprawdzanie gotowej części doktoratu oraz nad osobą rozpoczynającą karierę naukową (mgr Sabina Brakoniecka) w okresie stażu – udzielał porad w sprawie metodologii badań w naukach społecznych, objął opieką projekt grantu do NCN. Sprawuje również opiekę nad serią wydawniczą orientalistycznej części IKŚiO PAN („Prace Orientalistyczne i Afrykanistyczne”) – konsultacje dotyczące pierwszej monografii w serii.

Z kolei prof. dr hab. Jerzy Zdanowski w 2015 r był redaktorem naukowym numeru 4 kwartalnika „Krakowskie Studia Międzynarodowe” poświęconego Azji Wschodniej, a w latach 2013–2015 był członkiem zespołu ekspertów przy Dyrektorze Biblioteki Narodowej w Warszawie do opracowania rękopisu Wacława Rzewuskiego *Sur les chevaux Orientaux et provenant des races orientales*. Projekt o znaczeniu narodowym był finansowany przez króla Kataru i kierował nim prof. dr hab. Tadeusz Majda. W ramach pracy w tym zespole napisał esej, który został przyjęty do druku. Książka w językach angielskim i polskim ukaże się w 2016 r.